ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ільчук Олександра Русланівна
здобувачка вищої освіти магістерського рівня
за спеціальністю А6 «Спеціальна освіта»
Бутузова Лариса Петрівна
кандидатка психологічних наук, доцентка
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Анотація. У статті розглянуто проблему використання інформаційних комп'ютерних технологій у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Наведено результати анкетування 12 педагогічних працівників і 36 батьків щодо стану використання цифрових засобів та ставлення до них. Описано програму дозованого використання ІКТ, у якій короткі цифрові фрагменти поєднуються з традиційними методами корекційної роботи. Порівняння результатів діагностики 24 дітей до і після формувального етапу засвідчило позитивну динаміку за всіма критеріями сформованості мовленнєвих умінь. Запропоновано методичні рекомендації щодо дозування екранного часу, добору цифрових ресурсів і організації домашніх завдань для батьків.

Ключові слова: інформаційні комп'ютерні технології, логопедична робота, діти старшого дошкільного віку, порушення мовлення, заклад дошкільної освіти, дозоване використання ІКТ.

Актуальність дослідження. Цифровізація дошкільної освіти поступово змінює інструментарій учителя-логопеда. Мультимедійні презентації, навчальні відео, аудіозаписи, інтерактивні вправи та мобільні застосунки перестали бути екзотикою й дедалі частіше супроводжують корекційно-розвивальну роботу з

дітьми дошкільного віку. Водночас дошкільний вік є періодом активного розвитку живого мовленнєвого спілкування, тому питання міри, доцільності та методичної обґрунтованості використання інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) у логопедичній практиці залишається дискусійним.

Проблему застосування ІКТ у логопедичній роботі досліджували Л. Бутузова, С. Дмитрієва [1, 2], О. Ласточкіна [3], С. Притиковська, Н. Гіренко і Л. Співак [5]. Науковці доводять, що цифрові засоби підвищують мотивацію дітей до виконання корекційних завдань, забезпечують миттєвий зворотний зв'язок і дають змогу індивідуалізувати темп роботи. Питання діагностичного супроводу корекційного процесу розкрито у працях Н. Охремчук, Л. Котлової [4], Л. Черніченко [6]. Попри ґрунтовні напрацювання, бракує емпіричних даних про реальний стан використання ІКТ у конкретних закладах дошкільної освіти та про узгодженість позицій педагогів і батьків щодо цифрових засобів.

Мета і завдання дослідження. Метою є визначення стану, умов та педагогічної результативності використання ІКТ у логопедичній роботі закладу дошкільної освіти й окреслення рекомендацій щодо їх дозованого впровадження. Для досягнення мети розв'язувалися такі завдання: 1) з'ясувати стан використання ІКТ у закладі дошкільної освіти та ставлення педагогів і батьків до цифрових засобів; 2) визначити вихідний рівень сформованості мовленнєвих умінь дітей старшого дошкільного віку; 3) апробувати програму дозованого використання ІКТ у логопедичній роботі й оцінити її результативність; 4) розробити методичні рекомендації щодо впровадження ІКТ у логопедичну практику закладу дошкільної освіти.

База та вибірка дослідження. Емпіричну роботу проведено на базі Закладу дошкільної освіти комбінованого типу, у структурі якого функціонують групи для дітей з порушеннями мовлення. Вибірку склали 12 педагогічних працівників (двоє учителів-логопедів, шестеро вихователів груп для дітей з порушеннями мовлення, вихователь-методист, учитель-дефектолог, практичний психолог, один фахівець без зазначення посади), 36 батьків вихованців і 24 дитини старшого дошкільного віку (5-6 років), які потребують логопедичного супроводу або мають окремі труднощі мовленнєвого розвитку. Застосовано анкетування педагогів і батьків за авторськими опитувальниками, педагогічне спостереження, експертне оцінювання цифрових засобів та комплекс логопедичних діагностичних проб за п'ятьма критеріями: артикуляційно-вимовним, фонематичним, лексико-граматичним, комунікативно-мовленнєвим і мотиваційно-емоційним, кожен з яких оцінювався за чотирибальною шкалою, загальний рівень визначався за середнім арифметичним. Анкета для педагогічних працівників містила 10 питань, об'єднаних у чотири блоки: загальні професійні відомості; фактичний стан використання ІКТ (частота застосування й перелік засобів); оцінка доцільності та ризиків використання цифрових засобів у логопедичній роботі; методичні потреби й готовність до підвищення кваліфікації. Анкета для батьків складалася з 8 питань у 4 блоках: відомості про дитину та відвідування логопедичних занять; тривалість і зміст екранного часу вдома; ставлення до використання цифрових

засобів у корекційній роботі; очікування щодо формату рекомендацій логопеда та домашніх завдань.

Результати дослідження та їх обговорення. Експериментальна робота охоплювала три етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

1. Констатувальний етап. Установлено, що ІКТ присутні в освітньому процесі закладу, проте використовуються нерівномірно. Періодично застосовують цифрові засоби 75 % опитаних педагогів; найпоширенішими є мультимедійні презентації, навчальні відео та аудіоматеріали (58-67 %), тоді як інтерактивні вправи, мобільні застосунки й цифровий моніторинг використовуються значно рідше. Доцільність ІКТ за умови дозування визнали 83 % респондентів, готовність до відповідного підвищення кваліфікації висловили 92 %, а головними перешкодами названо нестачу часу та методичних матеріалів (67 %). Серед батьків позитивне ставлення до цифрових засобів у логопедичній роботі засвідчили 61 %, обережно-позитивне – 28 %, нейтральне – 8 %, негативне – 3 %. Початкова діагностика показала, що 45,8 % дітей мали низький рівень сформованості мовленнєвих умінь, 45,8 % – середній і лише 8,4 % – високий.

2. Формувальний етап передбачав упровадження серії логопедичних занять із дозованим використанням ІКТ. Принциповою умовою було поєднання цифрових і традиційних методів: цифровий фрагмент тривалістю 3-7 хвилин уводився на етапі мотивації, демонстрації артикуляційного зразка, закріплення звука або підбиття підсумків, тоді як основну корекційну роботу виконував логопед. Використовувалися короткі анімовані підказки, відеозразки артикуляції, аудіозавдання на слухову диференціацію, інтерактивні вправи на повторення та електронні картки зворотного зв’язку для батьків. Цифрові засоби добиралися за чотирма групами вимог: педагогічна доцільність, корекційна спрямованість, безпечність і доступність.

3. Контрольний етап. Повторне вимірювання за тими самими завданнями засвідчило позитивну динаміку: частка дітей з високим рівнем зросла з 8,4 % до 33,3 %, із середнім – з 45,8 % до 54,2 %, а частка дітей з низьким рівнем зменшилася з 45,8 % до 12,5 %. Середні показники за критеріями змінилися так: артикуляційно-вимовний – з 2,1 до 3,1 бала, фонематичний – з 1,9 до 2,9 бала, лексико-граматичний – з 2,0 до 2,8 бала, комунікативно-мовленнєвий – з 1,8 до 2,6 бала. Найвиразнішою була динаміка мотиваційно-емоційного критерію: діти охочіше включалися в заняття, швидше погоджувалися на повторення складних вправ, позитивніше реагували на потребу самоконтролю.

На основі отриманих результатів розроблено методичні рекомендації щодо впровадження ІКТ у логопедичну практику закладу дошкільної освіти. Перед використанням будь-якого цифрового ресурсу логопед має визначити конкретну корекційну мету: яку навичку формує вправа, чому доцільним є саме цифровий формат, які дії виконує дитина і як буде перевірено результат. Екранний час слід дозувати: на індивідуальному занятті доцільно використовувати 1-3 цифрові фрагменти загальною тривалістю не більше 10-12 хвилин, чергуючи їх із традиційними видами діяльності.

Кожне інтерактивне завдання має передбачати голосову реакцію дитини (повторити звук, назвати картинку, пояснити вибір, скласти речення), адже якщо дитина лише натискає на правильну відповідь, логопедична цінність вправи знижується. Один і той самий ресурс варто використовувати з урахуванням характеру мовленнєвих труднощів: для корекції звуковимови з акцентом на артикуляційному зразку та автоматизації звука, для розвитку фонематичного слуху на аудіорозрізненні, для подолання лексико-граматичних порушень на класифікації, доборі ознак і побудові речень. Доцільно також сформувати банк перевірених цифрових матеріалів: презентацій, аудіозаписів, інтерактивних вправ, шаблонів домашніх завдань і таблиць моніторингу.

Домашні цифрові завдання для батьків мають бути короткими й конкретними: замість загального посилання на ресурс варто давати інструкцію – що зробити, скільки хвилин і повторень, на що звернути увагу і коли вправу припинити. Моніторинг результатів не слід зводити до автоматичних балів програми: логопед доповнює їх якісними спостереженнями за тим, чи переносить дитина звук у спонтанне мовлення та чи зросла її мовленнєва ініціатива.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що ІКТ присутні в логопедичній роботі закладу, проте застосовуються нерівномірно: періодично до них звертаються 75 % педагогів, а їхню доцільність за умови дозування визнають 83 % опитаних і більшість батьків. Вихідна діагностика виявила переважання низького й середнього рівнів сформованості мовленнєвих умінь дітей, тоді як після впровадження програми дозованого використання ІКТ частка дітей з високим рівнем зросла з 8,4 % до 33,3 %, а з низьким – зменшилася з 45,8 % до 12,5 %. Розроблені методичні рекомендації стосуються визначення корекційної мети цифрового ресурсу, дозування екранного часу, обов’язкової мовленнєвої реакції дитини, формування банку перевірених матеріалів і домашніх завдань для батьків. Результати дослідження показують, що дозоване й методично обґрунтоване використання ІКТ підтримує логопедичну роботу з дітьми. Але сам інструмент нічого не вирішує: ефект дає послідовна діяльність логопеда, регулярне повторення і участь батьків у закріпленні мовленнєвих навичок удома.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в перевірці статистичного підтвердження отриманих результатів на ширшій вибірці, апробації розроблених методичних рекомендацій в інклюзивно-ресурсних центрах, створенні системи цифрового моніторингу динаміки мовленнєвого розвитку дитини та розробленні інформаційно-просвітницьких матеріалів для батьків щодо безпечного використання цифрових засобів удома.

Список використаних джерел

1. Бутузова Л. П., Дмитрієва С. М. Психолого-педагогічні умови використання комп’ютерних технологій у навчанні дітей із порушеннями мовлення. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2025. Т. 53, № 2. С. 47-59. URL: https://eprints.zu.edu.ua/46140/

2. Дмитрієва С. М. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій у логопедії. Інноваційні стратегії розвитку спеціальної освіти : монографія / за заг. ред. Л. Котлової, В. Гладуша. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2026. С. 103-133. DOI: https://doi.org/10.33287/222631. URL: https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/49225
3. Ласточкіна О. В. Сучасні програмові розробки, що використовуються на різних етапах логопедичного впливу. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2019. № 2 (18). С. 138-144. URL: https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/18.pdf
4. Охремчук Н. С., Котлова Л. О. Діагностика розвитку мовлення дошкільнят за допомогою методики «словникова мобільність». Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Запоріжжя, 2025. С. 77-82. URL: https://eprints.zu.edu.ua/45997/
5. Притиковська С., Гіренко Н., Співак Л. Ефективні технології у діяльності логопеда у дошкільному закладі освіти. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2024. Вип. 1 (108). С. 133-139. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/869
6. Черніченко Л. А. Комплексна оцінка розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями : навчально-методичний посібник. Умань : Візаві, 2022. 142 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/42840/